

UCHWAŁA NR IV/24/2019
RADY GMINY BOĆKI

z dnia 24 kwietnia 2019 r.

w sprawie przyjęcia Gminnego Programu Wspierania Rodziny w Gminie Boćki na lata 2019 - 2021

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t.j. Dz. U. z 2019 r. poz. 506), art. 176 pkt 1 i art. 179 ust. 2 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (t.j. Dz. U. z 2018 r. poz. 998, poz. 1076, poz. 1544 i poz. 2245) uchwala się, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się do realizacji Gminny Program Wspierania Rodziny w Gminie Boćki na lata 2019 - 2021 w brzmieniu stanowiącym załącznik Nr 1 do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy Boćki.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia z mocą obowiązującą od dnia 1 stycznia 2019 r.

Przewodniczący Rady Gminy

Małgorzata Jóźwiak

Załącznik do uchwały Nr IV/24/2019

Rady Gminy Boćki

z dnia 24 kwietnia 2019 r.

**GMINNY PROGRAM WSPIERANIA RODZINY
W GMINIE BOĆKI
NA LATA 2019-2021**

<i>Wprowadzenie</i>	<i>3</i>
<i>1. Sytuacja demograficzna Gminy Boćki i diagnoza rodzin zamieszkujących gminę</i>	<i>5</i>
<i>2. Wspieranie rodziny.....</i>	<i>9</i>
<i>2.1. Organizacja systemu wsparcia rodziny w świetle obowiązujących przepisów prawa</i>	<i>9</i>
<i>2.2. Zasoby i możliwości Gminy Boćki w zakresie wspierania rodziny</i>	<i>10</i>
<i>2.3. Asystent rodziny.....</i>	<i>17</i>
<i>2.4. Praca socjalna w środowisku.....</i>	<i>19</i>
<i>2.5. Piecza zastępcza.....</i>	<i>19</i>
<i>3. ANALIZA SWOT w obszarze wsparcia rodziny.....</i>	<i>22</i>
<i>4. Rekomendacje</i>	<i>23</i>
<i>5. Założenia programu</i>	<i>24</i>
<i>5.1. Adresaci</i>	<i>24</i>
<i>5.2. Realizatorzy i partnerzy</i>	<i>24</i>
<i>5.3. Cele Programu i zadania</i>	<i>24</i>
<i>5.3.1. Cel główny</i>	<i>24</i>
<i>5.3.2. Cele operacyjne</i>	<i>25</i>
<i>6. Źródła finansowania</i>	<i>29</i>
<i>7. Monitoring i ewaluacja Programu</i>	<i>29</i>
<i>Podsumowanie</i>	<i>30</i>

Wprowadzenie

Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 roku o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (t. j. Dz. U z 2018 r. poz. 998, ze zm.) jest od dnia 1 stycznia 2012 r podstawowym dokumentem regulującym na poziomie krajowym system wsparcia dzieci i rodzin w Polsce. Obliguje ona gminy do opracowywania i realizacji 3-letnich gminnych programów wspierania rodziny (art. 176 pkt 1 ustawy) i powiaty do opracowania i realizacji 3-letnich powiatowych programów.

Niniejszy program jest nie tylko odpowiedzią na wymogi ustawowe, ale przede wszystkim stanowi kontynuację działań podejmowanych w latach poprzednich, a także wyznacza plan działań przewidzianych do realizacji w latach 2019 – 2021 w ramach systemu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej w Gminie Boćki.

W celu opracowania Programu scharakteryzowano sytuację demograficzną Gminy Boćki, określono zasoby w zakresie wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej i dokonano diagnozy sytuacji rodzin oraz pieczy zastępczej. Opracowując Program wzięto także pod uwagę analizy sprawozdań z realizacji Programów za lata 2016-2018.

Przepisy ustawy wyznaczają dwa podstawowe zakresy działania. Obszar pierwszy to działania skierowane na utrzymanie dzieci w ich naturalnej rodzinie. Obszar drugi obejmuje działania odnoszące się do zapewnienia właściwie funkcjonującego systemu pieczy zastępczej dla dzieci pozbawionych należytej opieki rodzicielskiej.

Rodzina to podstawowa grupa społeczna, która początkuje wszelkie działania prawidłowego funkcjonowania społeczeństwa. Innymi słowy, rodzina jest instytucją, która prowadzi do kształtowania tożsamości i postaw młodego człowieka. To właśnie w niej rodzi się hierarchia wartości, kodeks postępowania, kształtuje się kręgosłup moralny dzieci i młodzieży. Oddziałuje w sposób świadomy i nieświadomy na osobowość dziecka, ukierunkowuje jego aktywność i postępowanie na całe życie. Dlatego nawet niewielkie zaburzenie może powodować destabilizację w rodzinie.

Destrukcyjne przerwanie łańcucha więzi rodzicielsko-opiekuńczych prowadzi do zakłócenia relacji międzyludzkich. Rodzina dla każdego człowieka powinna być docelową przystanią, wskaźnikiem, drogowskazem, który podpowie, w którą stronę się kierować. Rodzina kształtuje ludzkie postawy i nadaje sens egzystencji człowieka. Z domu wynosi się własne przyzwyczajenia, nawyki, zachowania i etyczne odniesienia.

Oslabienie rodziny zarówno w sferze materialno-bytowej, jak i w sferze więzi rodzinnych wymaga podjęcia stosownych kroków ze strony państwa. Wszelkie działania podejmowane na rzecz dobra dziecka i jego rodziny powinny być spójne i zgodne z potrzebami osób. Założeniem tych działań jest wsparcie rodziny naturalnej, już na etapie, gdy problemy się zaczynają oraz eliminowania takich sytuacji, kiedy dziecko musi opuścić własną rodzinę.

Gmina od lat prowadzi działania pomocowe dla rodzin z dysfunkcjami. Rosnące zagrożenia wywierają jednak potrzebę tworzenia programu wspierania rodziny, która to stanowi podstawowe środowisko życia i wychowania młodego pokolenia.

Gmina jest pierwszym i najważniejszym elementem tego systemu. Jej działania nakierowane są na udzielenie rodzinie wszechstronnej pomocy, tak, aby mogła ona poradzić sobie z doznawanymi trudnościami i by w efekcie nie doszło do interwencji w postaci umieszczenia dziecka w pieczy zastępczej.

W świetle założeń ustawy pomoc dziecku i jego rodzinie powinna mieć charakter interdyscyplinarny i być udzielana przez właściwych specjalistów w ramach zintegrowanego lokalnego systemu. Ważne jest, by działania i decyzje względem rodziny były podejmowane przy współpracy

wyspecjalizowanych instytucji (pomoc społeczna, szkoła, sąd, policja). Priorytetem będzie stworzenie działań profilaktycznych i osłonowych tak, aby zapobiegać marginalizacji i społecznemu wykluczeniu mieszkańców. Każdy świadczeniobiorca powinien mieć zapewnione wsparcie i posiadać pewność, że może je otrzymać w instytucjach do tego celu powołanych.

Działania na rzecz rodziny to czynności skierowane do poszczególnych jej członków oraz działania prowadzone do całej społeczności. Podstawowym założeniem Gminnego Programu Wspierania Rodziny jest utworzenie spójnego systemu wsparcia rodzin i dzieci, przeżywających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych, mających na celu przywrócenie im zdolności do wypełniania tych ról, poprzez pracę z rodziną oraz zapewnienie pomocy w opiece i wychowaniu dzieci. Realizowane w ramach programu zadania koncentrować się będą nie tylko na dziecku, ale także na całej rodzinie również w przypadku, gdy dziecko zostanie umieszczone poza rodziną biologiczną. Ma to na celu pomoc w odzyskaniu przez rodziców funkcji opiekuńczych tj. umożliwienie dziecku powrotu do środowiska rodzinnego.

Przyjęte w ramach Programu zadania są spójne zarówno z ustawą z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej, ustawą z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, ustawą z dnia 4 listopada 2016 r o wsparciu kobiet w ciąży i rodzin „Za życiem”, ustawą z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie oraz ustawą z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi.

1. Sytuacja demograficzna Gminy Boćki i diagnoza rodzin zamieszkujących gminę

Gmina Boćki położona jest w województwie podlaskim, w powiecie bielskim. W skład gminy wchodzi 35 miejscowości, 36 sołectw. Powierzchnia Gminy w granicach administracyjnych wynosi 232km², co stanowi 16,75% powierzchni powiatu bielskiego.

Tab. 1 Struktura mieszkańców gminy Boćki w latach 2015 – 2017

Wyszczególnienie	2015	2016	2017
Liczba mieszkańców ogółem	4528	4 434	4.406
w tym:			
- liczba kobiet	2192	2 150	2140
- liczba mężczyzn	2336	2 284	2266
Liczba osób w wieku 0 - 17	714	686	689
Liczba osób w wieku:			
18 -59 kobiety	1067	1052	1046
18 - 64 mężczyźni	1452	1417	1414
Wiek 60 lat i więcej – kobiety	807	791	779
Wiek 65 lat i więcej - mężczyźni	488	488	478

Źródło: Dane GUS Białystok

Jak łatwo można zauważyć największą grupę stanowią osoby w wieku aktywności zawodowej, stanowią 55,83% ogółu mieszkańców. Z danych wynika także, że większy jest odsetek mężczyzn niż kobiet. Kolejną grupą osób stanowiącą 28,53% - to są osoby w wieku emerytalnym. Najmniej liczną grupę stanowią osoby w wieku 0-17 lat – 15,64% ogółu mieszkańców.

Liczba ludności zmniejsza się z roku na rok. Na przestrzeni 2 lat zmniejszyła się o 122 osoby, w tym o 59 osób w wieku aktywności zawodowej, o 38 osób w wieku emerytalnym i o 25 osób w wieku przedprodukcyjnym.

Zgodnie z prognozami demograficznymi Urzędu Statystycznego spadek liczby ludności będzie się utrzymywał, stan ludności w 2018 r. wynosił 4.315 mieszkańców, w roku 2020 gminę ma zamieszkiwać 4.204 osób, w 2025 roku – 3.946 osób a w 2030 roku- 3.717 osób. Gęstość zaludnienia na 1 km² wyniosła w 2017 roku 94.

Tab. 2 Migracje wewnętrzne ludności na pobyt stały w Gminie Boćki w roku 2017

Napływ	Odływ	Saldo migracji
38	42	-4

Źródło: Dane GUS Białystok

Tab. 3 Ruch naturalny ludności w Gminie Boćki w roku 2017

Małżeństwa	Urodzenia żywe	Zgony	Przyrost naturalny
17	44	91	- 47

Źródło: Dane GUS Białystok

Tab. 4 Przyrost naturalny na 1 000 mieszkańców w Gminie Boćki w 2017 roku

Wyszczególnienie	2017
Województwo podlaskie	-0,40
Powiat bielski	- 6,10
Gmina Boćki	- 10,67

Źródło: Dane GUS Białystok

Jak wynika z tabeli więcej osób na gminie umiera niż się rodzi. Spadek dzietności polskich rodzin jest obserwowany od dłuższego czasu, widoczny jest także wśród rodzin w Gminie Boćki. Liczba dzieci w Polsce systematycznie spada od ponad 20 lat. Jak wynika z Raportu UNICEF „Dzieci w Polsce” proces ten rozpoczął się pod koniec lat osiemdziesiątych XX wieku (rok 1989 uznaje się za rozpoczynający depresję urodzeniową) i wiąże się ze zmianami kulturowo-społecznymi zachodzącymi w kraju: zmianą modelu funkcjonowania rodziny, wzrostem wieku matek rodzących pierwsze dziecko, rosnącą liczbą osób starszych w populacji oraz warunkami ekonomicznymi.

Mimo zauważalnej stabilizacji zapoczątkowanej w 2009 roku, w najbliższych dwóch dekadach można spodziewać się zmniejszenia udziału dzieci w ogólnej liczbie mieszkańców Polski (przypuszcza się, że w 2035 roku dzieci będą stanowiły 15,6% populacji). Jest to o tyle istotne, że jednocześnie znacząco będą postępowały dwa procesy demograficzne, czyli starzenie się społeczeństwa i obniżenie poziomu dzietności. To zaś spowoduje pojawienie się problemów zarówno społecznych, jak i gospodarczych.

W 2017 roku w Gminie Boćki urodziło się 44 dzieci. Stosunek liczby urodzeń żywych do liczby zgonów wynosi 0,48. Przyrost naturalny w Gminie Boćki jest niższy od przyrostu naturalnego w powiecie i w województwie.

Tab. 5 Edukacyjne grupy wiekowe w gminie Boćki w 2017 roku

0 – 2	108
3 – 6	144
7 - 12	235
13 - 15	118
16 – 18	103
19 – 24	352

Źródło: Dane GUS Białystok

Tab. 6 Rynek pracy w gminie Boćki w 2017 roku

Pracujący (bez podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących do 9 osób oraz gospodarstw indywidualnych w rolnictwie)	159
Bezrobotni zarejestrowani	74
w tym kobiety w %	51,4
Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w %	3,0
Udział bezrobotnych zarejestrowanych kobiet w liczbie kobiet w wieku produkcyjnym w %	3,7

Według rejestru REGON na dzień 31.12.2017 r. w Gminie Boćki zarejestrowanych było ogółem 218 podmiotów gospodarki narodowej, w tym m.in. 29 podmiotów w sektorze rolniczym, 17 w sektorze przemysłowym, 45 w sektorze budowlanym.

Kolejnym ważnym elementem, którego nie można pominąć podczas diagnozowania sytuacji w Gminie Boćki, jest infrastruktura społeczna. Jej obraz został przedstawiony w poniższej tabeli.

Tab. 7 Infrastruktura społeczna w Gminie Boćki w latach 2016 - 2017

Wyszczególnienie	2016	2017
Liczba mieszkań w zasobach gminy	1 872	1 875
Liczba mieszkań komunalnych w zasobie gminy	12	9
w tym liczba mieszkań (lokalii) socjalnych	5	5
Liczba żłobków	0	0
Placówki wychowania przedszkolnego, w tym oddziały przedszkolne w szkołach	3	3
Liczba dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego (rok szkolny 2016/2017; 2017/2018)	112	117
Liczba szkół podstawowych	2	2
Liczba uczniów szkół podstawowych (rok szkolny 2016/2017; 2017/2018)	189	214
Liczba gimnazjów	1	1
Liczba uczniów szkół gimnazjalnych (rok szkolny 2016/2017; 2017/2018)	105	62
Liczba bibliotek w gminie	1	1
Liczba domów kultury	1	1
Liczba przychodni	1	1

W Gminy Boćki funkcjonują dwie placówki oświatowe tj. Szkoła Podstawowa w Boćkach oraz Szkoła Podstawowa w Andryjankach. W strukturze Szkoły Podstawowej w Boćkach znajduje się szkoła podstawowa i gimnazjum. Brak szkół ponadgimnazjalnych

Gminę zamieszkuje 108 dzieci w grupie wiekowej 0 – 2 lata. W grupie wiekowej 3 – 6 lat jest 144 dzieci, co stanowi 81,3% dzieci uczęszczających do placówek wychowania przedszkolnego.

Brak na terenie gminy miejsc opieki nad dziećmi do lat 3 prowadzonych przez podmioty publiczne i niepubliczne, w tym żłobków i klubów dziecięcych.

Tab. 8 Zasoby instytucjonalne pomocy i wsparcia w Gminie Boćki

Wyszczególnienie	2016	2017	2018
Ośrodek Pomocy Społecznej	1	1	1
Placówki wsparcia dziennego	0	0	0
Rodziny wspierające	0	0	0
Świetlice socjoterapeutyczne	0	0	0
Placówki specjalistycznego poradnictwa	0	0	0
Wsparcie asystenta rodziny	1	1	1

Niniejsze dane wskazują, że w Gminie Boćki jedyną placówką pomocy i wsparcia jest ośrodek pomocy społecznej, który zatrudnia w swoich strukturach asystenta rodziny.

W Szkole Podstawowej w Boćkach zatrudniony jest pedagog i psycholog szkolny, którzy oferują wsparcie psychologiczno-pedagogiczne i bieżącą pomoc dla uczniów i ich rodziców oraz nauczycieli. Najbliższa Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna znajduje się w Bielsku Podlaskim w odległości ok. 20 km. Brak na terenie gminy poradni specjalistycznych dla rodzin. Pomoc terapeutyczna pozwoliłaby w wielu przypadkach skutecznie rozwiązać problemy osobiste, małżeńskie i rodzinne. Terapie: indywidualna, małżeńska i rodzinna prowadzą do trwałych zmian i są bardziej efektywne niż porady i konsultacje.

Poradnictwo pedagogiczne, psychologiczne i prawne na rzecz rodzin naturalnych, rodzin zastępczych i umieszczonych w nich dzieci oraz inne w sytuacjach kryzysowych świadczą specjaliści zatrudnieni w Powiatowym Centrum Pomocy Rodzinie w Bielsku Podlaskim. Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w Bielsku Podlaskim świadczy wsparcie psychologiczne, pomoc pedagogiczną w rozpoznawaniu możliwości a także specjalnych potrzeb rozwojowo-edukacyjnych dzieci i młodzieży oraz w rozwiązywaniu problemów edukacyjnych i wychowawczych. W ramach realizacji rządowego programu kompleksowego wsparcia dla rodzin „Za życiem” poradnia prowadzi wspieranie rodzin z dziećmi od chwili wykrycia niepełnosprawności lub zagrożenia niepełnosprawnością do podjęcia nauki w szkole.

Brak jest również na terenie gminy punktów pomocy prawnej. Z nieodpłatnej pomocy prawnej i poradnictwa obywatelskiego nasi mieszkańcy mogą skorzystać w Starostwie Powiatowym w Bielsku Podlaskim, które prowadzi Punkt Fundacji Honeste Vivere.

Tab. 9 Struktura wydatków budżetu gminy według działów w % - wybrane działy.

Dział	2017
Oświata i wychowanie	30,3
Rodzina	26,5
Administracja publiczna	9,8
Transport i łączność	8,4
Rolnictwo i łowiectwo	7,9
Pomoc społeczna	5,2
Gospodarka komunalna i ochrona środowiska	3,1

W dziale Rodzina zawarte są wydatki na świadczenia wychowawcze, świadczenia rodzinne, świadczenia z funduszu alimentacyjnego oraz składki na ubezpieczenia emerytalne i rentowe z ubezpieczenia społecznego. Ponadto wydatki na wspieranie rodziny poprzez asystenta rodziny, wydatki na pobyt dzieci w rodzinach zastępczych i placówkach opiekuńczo-wychowawczych.

Tab. 10 Struktura wydatków budżetu gminy w dziale Rodzina - świadczenia w zł

Nazwa	2016	2017	2018
Świadczenia wychowawcze	2.242.110	2.871.116	2.760.664
Świadczenia rodzinne, z funduszu alimentacyjnego oraz składki na ubezpieczenie	1.015.377	1.336.472	1.268.812
Wspieranie rodziny (asystent rodziny)	34.967	37.813	34.611
Rodziny zastępcze	15.847	18.200	19.353
Placówki opiekuńczo-wychowawcze	8.219	44.005	11.802

Największe wydatki są przeznaczane na wypłatę świadczenia wychowawczego 500⁺ i stanowią 67,4%. W następnej kolejności dużym wydatkiem są wydatki związane z wypłatą świadczeń rodzinnych i z funduszu alimentacyjnego tj. 30,9%. Wydatki związane z wsparciem rodziny, w tym zatrudnieniem asystenta rodziny i z pobytem dzieci w pieczy zastępczej stanowią 1,7%.

2. Wspieranie rodziny

2.1. Organizacja systemu wsparcia rodziny w świetle obowiązujących przepisów prawa

Zgodnie z przepisami ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. z 2018 r. poz. 998, z późn. zm.) wspieranie rodziny przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych to zespół planowych działań mających na celu przywrócenie rodzinie zdolności do wypełniania tych funkcji (art. 2 ust. 1 ustawy). Realizacja zadań z zakresu wspierania rodziny powinna odbywać się z uwzględnieniem zasady pomocniczości.

Obowiązek wspierania rodziny przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych spoczywa na jednostkach samorządu terytorialnego oraz na organach administracji rządowej.

Rodzinie przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych wójt zapewnia wsparcie, które polega w szczególności na:

- 1) analizie sytuacji rodziny i środowiska rodzinnego oraz przyczyn kryzysu w rodzinie,
- 2) wzmocnieniu roli i funkcji rodziny,
- 3) rozwijaniu umiejętności opiekuńczo-wychowawczych rodziny,
- 4) podniesieniu świadomości w zakresie planowania oraz funkcjonowania rodziny,
- 5) pomocy w integracji rodziny,
- 6) przeciwdziałaniu marginalizacji i degradacji społecznej rodziny,
- 7) dążeniu do reintegracji rodziny.

Wspieranie rodziny jest prowadzone w formie:

- 1) pracy z rodziną,
- 2) pomocy w opiece i wychowaniu dziecka.

Zgodnie z art. 8 ust. 3 ustawy, wspieranie rodziny jest prowadzone za jej zgodą i aktywnym udziałem z uwzględnieniem zasobów własnych oraz źródeł wsparcia zewnętrznego.

Systematyczną i wielopoziomową pracę z rodziną, w której nastąpiło zaburzenie funkcji rodzicielskich prowadzi asystent rodziny. Praca ta ma tak charakter profilaktyczny, jak również naprawczy i prowadzi się ją także w sytuacji czasowego umieszczenia dzieci w pieczy zastępczej.

Z dniem 1 stycznia 2017 r weszła w życie ustawa z dnia 4 listopada 2016 r o wsparciu kobiet w ciąży i rodzin „Za życiem” (Dz. U. z 2016 r poz. 1860, z późn. zm.), która nałożyła na asystentów rodziny obowiązek koordynowania poradnictwa skierowanego do kobiet w ciąży i rodzin oczekujących narodzin dzieci, ze szczególnym uwzględnieniem dzieci ze stwierdzonym w życiu płodowym prawdopodobieństwem dysfunkcji rozwojowych oraz rodzin już wychowujących dzieci z obciążeniami rozwojowymi.

Cele pracy asystenta rodziny na mocy ustawy z dnia 4 listopada 2016 r. to:

- stabilizacja emocjonalna rodziny,*
- wzrost kompetencji opiekuńczo-wychowawczych rodziców,*
- osiągnięcie przez rodzinę pożądanego przez nią poziomu stabilności życiowej,*
- koordynacja wsparcia udzielanego kobiecie i/lub rodzinie, co wiąże się opracowaniem indywidualnego katalogu możliwego wsparcia oraz pomoc w jego realizacji we współpracy z innymi służbami społecznymi.*

Zapisy ustawy sprzyjają ścisłej współpracy pomiędzy pracownikami różnych instytucji, które mają styczność z problemami dziecka i jego rodziny, tj. przedstawicielami placówek opieki i wychowania, szkół, instytucji pomocy społecznej, policji, sądów, służby zdrowia a także fundacji i stowarzyszeń. Rodziny przeżywające trudności w wypełnianiu funkcji rodzicielskich mogą skorzystać także z pomocy rodziny wspierającej. W ustawie położono nacisk także na rozwój placówek wsparcia dziennego, w których dzieci otoczone są wszechstronną opieką, wychowaniem i wsparciem w rozwoju, w tym wsparciem edukacyjnym. Zadaniem specjalistów zatrudnionych w tych placówkach powinna być również współpraca z najbliższym otoczeniem dzieci w celu wspomagania ich w działaniach na rzecz poprawy sytuacji w rodzinie.

2.2. Zasoby i możliwości Gminy Boćki w zakresie wspierania rodziny

Prawidłowo funkcjonująca rodzina jest naturalnym i niezastąpionym środowiskiem rozwoju dziecka. Z punktu widzenia polityki społecznej, bardzo ważną sprawą jest zdolność rodziny do pokonywania sytuacji kryzysowych i umiejętności radzenia sobie z różnorodnymi problemami żywioowymi. W każdej społeczności lokalnej część rodzin przeżywa czasowe lub długotrwałe trudności i wymaga wsparcia w różnych sferach swojego funkcjonowania.

Większość mieszkańców gminy radzi sobie z rozwiązywaniem trudnych sytuacji życiowych, część osób korzysta jednak z wsparcia instytucji działających na rzecz rodziny. Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Boćkach jest jednostką organizacyjną gminy, która realizuje zadania własne gminy oraz zadania zlecone z zakresu administracji rządowej, wyznaczone między innymi poprzez przepisy ustawy o pomocy społecznej, ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, ustawy o wsparciu kobiet w ciąży i rodzin „Za życiem” (w części dotyczącej zadań przypisanych dla asystenta rodziny). Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Boćkach udziela pomocy osobom i rodzinom znajdującym się w sytuacji, której swoimi zasobami nie są w stanie przezwyciężyć. Ośrodek to instytucja, która ma na celu wspieranie oraz wzmacnianie osób, rodzin, grup i społeczności lokalnej, poprzez pobudzanie ich potencjału i aktywności, a także ukierunkowywanie na rozwiązywanie problemów oraz rozwój.

Do określenia zadań Gminnego Programu Wspierania Rodziny niezbędna jest analiza danych o osobach i rodzinach objętych wsparciem Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Boćkach.

Tab. 11 Liczba osób i rodzin z dziećmi objętych wsparciem GOPS w latach 2016 - 2018

Rok	Liczba osób/rodzin	w tym liczba rodzin z dziećmi	Liczba osób w rodzinach z dziećmi
2016	134	78	328
2017	126	69	296
2018	131	54	231

Źródło: Dane GOPS

Każdego roku ze wsparcia Ośrodka korzysta wiele rodzin, liczba rodzin z dziećmi w stosunku do liczby osób/rodzin korzystających z pomocy stanowiła w 2016 roku 58,21%, w 2017 roku – 54,76% a w roku 2018 – 41,22%. W analizowanym okresie liczba rodzin korzystających z pomocy jest stabilna, zmniejszyła się znacząco liczba rodzin z dziećmi korzystających z pomocy. W roku 2017 zmniejszyła się w stosunku do roku 2016 o 9, a w roku 2018 zmniejszyła się o 15 w stosunku do roku 2017. Liczba osób w rodzinach z dziećmi objętych pomocą stanowiła 7,40% ogółu mieszkańców gminy w 2016 roku, zaś 6,72% ogółu mieszkańców gminy w 2017 roku.

Jest to pozytywny trend związany m.in. z obserwowaną poprawą na rynku pracy oraz wypłacaniem świadczeń z ustawy o pomocy państwa w wychowywaniu dzieci.

Obok kryterium dochodowego, które kwalifikuje osoby lub rodziny do uzyskania wsparcia z pomocy społecznej, rodzina/osoba powinna charakteryzować się jedną z wymaganych dysfunkcji. Okoliczności, w których najczęściej przyznawana jest pomoc przedstawia poniższa tabela.

Tab. 12 Powód przyznania pomocy w rodzinie

Powód trudnej sytuacji życiowej	2016	2017	2018
Ubóstwo	58	46	33
Sieroctwo	0	0	0
Wielodzietność	14	11	9
Potrzeba ochrony macierzyństwa	2	5	3
Bezrobocie	25	16	15
Niepełnosprawność	15	18	16
Długotrwała lub ciężka choroba	8	9	8
Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i w prowadzeniu gospodarstwa domowego, w tym:			
- rodziny niepełne	19	13	11
- rodziny wielodzietne	20	14	11
Alkoholizm	8	7	7
Narkomania	0	0	0
Przemoc w rodzinie	1	3	3
Zdarzenie losowe	0	1	0

Powyższe dane wskazują, że kwestia ubóstwa jest czynnikiem dominującym w strukturze udzielania pomocy. Kolejnym czynnikiem dominującym jest niepełnosprawność, bezrobocie członka rodziny, wykazywana przez rodziny bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i w prowadzeniu gospodarstwa domowego, w tym w rodzinach niepełnych i wielodzietnych. Wskaźnik rodzin niepełnych korzystających z pomocy społecznej w stosunku do liczby rodzin z dziećmi korzystających z pomocy ogółem w 2017 r. wynosił 18,84%, w 2018 r. wynosił 20,37%. Wskaźnik rodzin wielodzietnych korzystających z pomocy społecznej w stosunku do liczby rodzin z dziećmi korzystających z pomocy ogółem w 2017 r. wynosił 36,23%, w 2018 r. wynosił 37,04%.

Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzeniu gospodarstwa domowego nie jest jedyną, ale jedną z głównych przyczyn umieszczania dzieci w pieczy zastępczej. Przywracanie i wzmacnianie umiejętności wychowawczych i opiekuńczych rodzinom należy uznać za podstawowy kierunek działań w obrębie wspierania rodzin. Szczególnie narażone na występowanie problemu bezradności są rodziny niepełne i rodziny wielodzietne. Problem bezradności dotyczy średnio około 55% rodzin wielodzietnych.

Tab. 13 Struktura rodzin niepełnych

Wyszczególnienie	2016	2017	2018
Rodziny niepełne ogółem	19	12	11
w tym o liczbie dzieci:			
1	9	7	7
2	3	1	1
3	6	3	2
4 i więcej	1	1	1

Najwięcej rodzin niepełnych korzystających z pomocy ma na utrzymaniu 1 dziecko.

Większość osób i rodzin korzystających z pomocy społecznej charakteryzuje się wieloma problemami. Dane te wskazują zatem na realnych odbiorców działań zaplanowanych w niniejszym Programie. Zatem konkretne zadania winny skupiać się przede wszystkim na wielopłaszczyznowym i zindywidualizowanym wspieraniu rodziny znajdującej się w kryzysie.

Klientami pomocy społecznej są osoby i rodziny o niskich kwalifikacjach zawodowych, bezrobotne, w tym długotrwale bezrobotne, jak również osoby nieposiadające stałego źródła dochodu lub niskie dochody, pracujące dorywczo.

Katalog oferowanych form pomocy jest bardzo szeroki, począwszy od zasiłków celowych, okresowych, poprzez świadczenia niepieniężne tj. posiłek, schronienie aż do pracy socjalnej czy doradztwa specjalistycznego.

Najogólniej formy pomocy dzieli się na świadczenia pieniężne oraz niepieniężne. Poniżej przedstawiam formy pomocy udzielane w GOPS w Boćkach.

Tab. 14 Liczba osób, którym przyznano pomoc ze względu na formę pomocy

Wyszczególnienie	2017		2018	
	Liczba osób/rodzin którym przyznano świadczenie	Liczba osób w rodzinach	Liczba osób/rodzin którym przyznano świadczenie	Liczba osób w rodzinach
Świadczenia przyznawane w ramach zadań zleconych i zadań własnych ogółem, w tym:	126	350	131	325

Świadczenia pieniężne	103	235	106	218
Świadczenia niepieniężne	58	248	56	223
Pomoc przyznawana w postaci pracy socjalnej ogółem	126	350	121	287
w tym: wyłącznie w postaci pracy socjalnej	119	306	34	84
Praca socjalna prowadzona w oparciu o kontrakt socjalny	20	54	0	0

Przeważającą formą przyznawanej pomocy jest forma pieniężna. Główną formą pomocy niepieniężnej jest finansowanie kosztów posiłków dzieciom w czasie pobytu w przedszkolach oraz uczniom w czasie nauki w szkołach.

Tab. 15 Liczba osób, którym przyznano pomoc w ramach działu Rodzina w latach 2016 - 2018

Świadczenie	2016		2017		2018	
	liczba rodzin	liczba dzieci	liczba rodzin	liczba dzieci	liczba rodzin	liczba dzieci
Świadczenie wychowawcze 500+	282	519	301	550	288	522
Świadczenia rodzinne	228	451	212	454	198	426
Świadczenia z funduszu alimentacyjnego	17	30	16	24	17	26
Świadczenie „Dobry start”	0	0	0	0	284	451

Ustawą z dnia 11 lutego 2016 r. o pomocy państwa w wychowywaniu dzieci (Dz. U. z 2016 r. poz. 195, z późn. zm.) wprowadzono systemowe wsparcie polskich rodzin – świadczenie wychowawcze, którego celem jest częściowe pokrycie wydatków związanych z wychowywaniem i opieką nad dzieckiem i zaspokojeniem jego potrzeb życiowych.

Świadczenie wychowawcze z Programu Rodzina 500+ mogą otrzymać rodzice oraz opiekunowie dzieci do 18 roku życia w wysokości 500zł miesięcznie na drugie i kolejne dziecko. W przypadku pierwszego lub jedyne dziecko pomoc skierowana jest jedynie do rodzin o niskich dochodach (poniżej 800zł netto na osobę, a 1.200zł w przypadku rodzin z dzieckiem niepełnosprawnym). Fakt, iż otrzymanie świadczenia na drugie i kolejne dziecko nie zależy od dochodu sprawia, że pomoc trafia do zdecydowanie większej liczby rodzin niż świadczeniobiorców zasiłków rodzinnych. Niewątpliwie przyczynia się to do wzrostu poziomu zaspokojenia potrzeb rodzin wychowujących dzieci.

Analizując dane dotyczące osób korzystających ze świadczenia wychowawczego w ramach Programu 500+ można stwierdzić, że około 11,71% w 2016 roku a 12,61% w 2017 roku mieszkańców Gminy Boćki objętych było wsparciem w ramach programu.

Oprócz pomocy w postaci świadczenia wychowawczego, na podstawie Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 30 maja 2018 roku w sprawie szczegółowych warunków realizacji rządowego programu „Dobry start” (Dz. U. z 2018 r. poz. 1061), ustanowiono program, na podstawie którego rodziny otrzymują raz w roku 300zł na każde dziecko uczące się w szkole, bez względu na dochód. Świadczenie przysługuje na rozpoczynające rok szkolny dzieci do ukończenia 20 roku życia. Dzieci niepełnosprawne uczące się w szkole otrzymują je do ukończenia przez nie 24 roku życia. W ramach

programu wsparcie otrzymało 451 dzieci. Zmniejsza się liczba rodzin i dzieci uprawnionych do świadczeń rodzinnych.

Przeobrażenia, jakie przechodzi współczesna rodzina powodują, że napotyka ona na coraz więcej zagrożeń i zjawisk kryzysowych, które niejednokrotnie doprowadzają ją do destabilizacji i rozpadu więzi rodzinnych. Rodziny nie są w stanie samodzielnie funkcjonować, często wykazują bezradność w sytuacjach trudnych, a w szczególności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych.

Bezradność opiekuńczo-wychowawcza w głównej mierze spowodowana jest uzależnieniami, brakiem wzorców w zakresie wychowywania dzieci (dziedziczona bezradność), bezrobociem obojga rodziców lub jednego z nich. Bezrobocie powoduje obniżenie poziomu życia rodziny. Długotrwałe pozostawanie bez pracy oznacza dla rodziny nie tylko drastyczne obniżenie dochodów, ale pociąga za sobą cały szereg dalszych problemów: poczucia krzywdy, frustracji, apatii, bezradności, a także izolacji społecznej, pogorszenia stanu zdrowia, narastającą agresję w życiu rodzinnym i społecznym oraz wzrost zjawisk społecznie niepożądanych takich jak alkoholizm, narkomania. Zauważalnym zjawiskiem jest dziedziczenie bezradności i nieumiejętność radzenia sobie w trudnych sytuacjach w oparciu o własne możliwości. Wiele badań związanych z ubóstwem wskazuje na proces socjalizowania do biedy. Konsekwencją tego jest dziedziczenie ubóstwa, z którą wiąże się także tzw. „wyuczona bezradność”. Jednostka jest przekonana, że bez względu na to jak będzie działać, nie jest w stanie zmienić swego położenia. Przekonanie o własnej nieefektywności prowadzi do utraty kontroli nad własnym życiem, a w rezultacie do bierności, która destrukcyjnie wpływa na całą rodzinę. Zjawiska te często prowadzą do rozpadu rodziny a tym samym do wzrostu liczby rodzin niepełnych, sierot społecznych czy też pogłębiającej się bezradności rodzin w sprawach opiekuńczo-wychowawczych, czego skutkiem może być umieszczenie dzieci w placówce opiekuńczo-wychowawczej lub rodzinach zastępczych.

Rodzina w pierwszej kolejności powinna mieć możliwość samodzielnego zmierzenia się ze swoimi problemami, co pozwala zwiększyć jej szansę na prawidłowe funkcjonowanie w środowisku oraz stymuluje aktywność własną, wyzwala potencjał i pozwala na uczenie się nowych umiejętności. Jednak często piętrzące się problemy uniemożliwiają rodzinie samodzielne przezwyciężenie trudnych sytuacji życiowych, w związku z czym pomoc powinna być udzielona szybko i profesjonalnie, doprowadzając w miarę możliwości do życiowego usamodzielnienia osób i rodzin.

Podstawą do rozwiązywania problemów społecznych jest wsparcie rodziny w odbudowywaniu prawidłowych relacji w rodzinie oraz we właściwym wypełnianiu ról społecznych przez jej członków. Wsparcie rodziny powinno być w miarę możliwości wczesne i mieć charakter profilaktyczny, ochronny. Priorytetem wspierania rodziny jest zapewnienie odpowiednich warunków rozwoju dzieci, młodzieży oraz kształtowanie wartości i norm związanych z ich wychowywaniem a także przeciwdziałanie dziedziczeniu niepożądanych społecznie zjawisk. Czynniki dysfunkcyjne, które negatywnie wpływają na rodzinę wymagają od profesjonalnych służb opracowania specjalistycznych usług socjalnych, a celem pracy socjalnej z rodziną ma być wyjście z kryzysu i samodzielne prawidłowe funkcjonowanie w środowisku rodzinnym i społecznym.

Systematycznie wzrasta zapotrzebowanie na formy pomocy nie mieszczące się w sferze finansowej, usługowej, czy w naturze. Coraz częściej podopieczni pomocy społecznej wymagają wsparcia psychologicznego, terapeutycznego, prawnego oraz pracy socjalnej. Praca socjalna z rodziną swój początek ma w miejscu, gdzie egzystuje podopieczny. Tylko w miejscu zamieszkania podopiecznego pracownik socjalny zastaje zainteresowanego w prawdziwym (najmniej zafałszowanym) kontekście jego życia. W naturalnym środowisku życia wyraźnie manifestują się możliwe zagrożenia, jak i elementy, na których można budować program pomocowy. Rodzinom wykazującym trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych wprowadzono pomoc asystenta rodziny.

Z danych Sądu Rejonowego w Bielsku Podlaskim wynika, iż w latach 2016-2018 dla Gminy Boćki wydano orzeczenia w sprawach dotyczących ograniczenia władzy rodzicielskiej z nadzorem kuratora:

1) 1 rodzinie w 2016 roku

2) 3 rodzinom w 2017 roku

3) 2 rodzinom w 2018 roku

Dozorem kuratorskim objęto 1 nieletniego w 2017 roku.

Kurator udziela rodzinie wsparcia prawnego, udziela pomocy w zakresie wykonywania władzy rodzicielskiej.

Według danych z prac Zespołu Interdyscyplinarnego do Spraw Przeciwdziałania Przemocy w Gminie Boćki procedura Niebieskie Karty prowadzona była:

1) w 2016 roku w 20 rodzinach, w tym w 6 rodzinach było 10 dzieci dotkniętych przemocą,

2) w 2017 roku w 14 rodzinach, w tym w 7 rodzinach było 12 dzieci dotkniętych przemocą,

3) w 2018 r w 11 rodzinach, w tym w 4 rodzinach było 6 dzieci dotkniętych przemocą.

Tab. 16 Inne formy pomocy udzielane rodzinom z dziećmi - w osobach

Forma pomocy	2016	2017	2018
Posiłek	142	119	104
Posiłek na podstawie programu ośłonowego	20	2	1
Stypendia szkolne	135	106	91
Dofinansowanie do wypoczynku letniego (GKRPA, kuratorium oświaty)	6	7	0

Aby system dobrze funkcjonował wszystkie działania na rzecz rodzin powinny być zintegrowane, komplementarne i podejmowane przy interdyscyplinarnym oddziaływaniu licznych partnerów. Realizacja tych działań powinna odbywać się dzięki wykorzystaniu szeroko rozumianej oferty instytucjonalnej i infrastruktury społecznej gminy, która to dysponuje jednak ograniczonym potencjałem o charakterze edukacyjnym, kulturowym i socjalnym.

Gmina nie oferuje żadnych miejsc opieki nad dziećmi do lat 3 prowadzonych przez podmioty publiczne i niepubliczne, w tym żłobków i klubów dziecięcych.

Liczba przedszkoli i oddziałów przedszkolnych działających przy szkołach nie zmieniła się. W gminie są dwie placówki oświatowe – Szkoła Podstawowa w Boćkach i w Andryjankach. Nie ma na terenie gminy szkół ponadgimnazjalnych. W Szkole Podstawowej w Boćkach zatrudniony jest pedagog i psycholog, którzy oferują wsparcie psychologiczno-pedagogiczne i bieżącą pomoc dla uczniów i ich rodziców oraz nauczycieli.

Praca z rodzinami przeżywającymi trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych powinna być prowadzona w szczególności w formie:

- 1) konsultacji i poradnictwa specjalistycznego;
- 2) terapii i mediacji;
- 3) usług dla rodzin z dziećmi, w tym usług opiekuńczych i specjalistycznych;

- 4) pomocy prawnej, szczególnie w zakresie prawa rodzinnego;
- 5) organizowania dla rodzin spotkań, mających na celu wymianę ich doświadczeń oraz zapobieganie izolacji, zwanych „grupami wsparcia” lub „grupami samopomocowymi”.

Najbliższa poradnia psychologiczno-pedagogiczna oferująca pomoc dzieciom, młodzieży i rodzicom znajduje się w odległości około 20km w Bielsku Podlaskim. W 2019 roku w gminie utworzony został Punkt Konsultacyjno-Informacyjny dla osób uzależnionych, współuzależnionych, członków ich rodzin oraz dotkniętych przemocą oferujący pomoc terapeutyczną psychologa. Punkt prowadzony w ramach działań Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Boćkach.

Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Boćkach w 2019 r rozpoczął realizowanie specjalistycznych usług opiekuńczych dla dwojga dzieci z zaburzeniami psychicznymi w zakresie uczenia i rozwijania umiejętności niezbędnych do samodzielnego życia oraz usprawnianie zaburzonych funkcji organizmu.

Pomoc prawną, zwłaszcza w zakresie prawa rodzinnego rodziny mogą uzyskać w Powiatowym Centrum Pomocy Rodzinie w Bielsku Podlaskim oraz w ramach bezpłatnej pomocy prawnej w ramach programu rządowego.

Brak na terenie gminy instytucji pomocowych poza wyżej wymienionymi wspierających rodziny w kryzysie, nie ma możliwości skorzystania z terapii i mediacji. Pomoc terapeutyczna pomaga skuteczniej rozwiązywać problemy osobiste, małżeńskie i rodzinne, prowadzi do trwałych zmian i jest bardziej efektywna niż porady i konsultacje.

Ważną rolę w obszarze wzmocnienia funkcji opiekuńczych i wychowawczych rodziny odgrywają placówki wsparcia dziennego przeznaczone dla dzieci i młodzieży do 18 roku życia. Pobyt jest nieodpłatny i dobrowolny, prowadzić je może gmina lub podmiot, któremu gmina zleciła realizację.

Placówka wsparcia dziennego w formie opiekuńczej zapewnia dziecku opiekę i wychowanie, pomoc w nauce, organizację czasu wolnego, zabawę i zajęcia sportowe oraz rozwój zainteresowań.

Placówka wsparcia dziennego w formie specjalistycznej w szczególności organizuje zajęcia socjoterapeutyczne, terapeutyczne, korekcyjne, kompensacyjne, logopedyczne a także realizuje indywidualny program korekcyjny, psychokorekcyjny lub psychoprofilaktyczny, w szczególności terapię pedagogiczną, psychologiczną i socjoterapię.

Placówka wsparcia dziennego prowadzona w formie pracy podwórkowej realizuje działania animacyjne i socjoterapeutyczne.

Na terenie Gminy Boćki brak jest placówek wsparcia dziennego. Czas wolny dzieciom z terenu gminy organizuje Gminny Ośrodek Kultury w Boćkach, gdzie odbywają się cykliczne zajęcia, warsztaty, gry i zabawy, w tym integracyjne. Ponadto działają świetlice wiejskie oraz przy szkołach funkcjonują świetlice szkolne, które zapewniają dzieciom pomoc w nauce i opiekę. Organizowane są festyny rodzinne będące wyraźnym czynnikiem integrującym rodziny. Celem jest angażowanie całych rodzin we wspólne spędzanie czasu wolnego, zwrócenie uwagi na rolę silnych więzi rodzinnych, pielęgnowanie wartości rodzinnych, dobrych relacji rodziców z dziećmi, wzajemne zrozumienie oraz ustalenie jasnych zasad dotyczących wychowania i znajomości problemów dzieci. Promowane są wartości rodzinne, postawy prozdrowotne, pokazuje się rolę rodziny w społeczeństwie.

Szeroką ofertę do dzieci i rodzin kieruje również Biblioteka Publiczna w Boćkach prowadząc działalność kulturalno-edukacyjną. Oprócz działań statutowych prowadzone były zajęcia taneczne, plastyczne, dzieci spędzały czas podczas wspólnych zabaw i gier planszowych. Układanie puzzli pobudzało kreatywność dzieci, uczyło koncentracji, planowania własnych działań oraz umiejętności projektowania. W czasie gry terenowej „Zobacz...” dzieci miały zwrócić uwagę na najbliższą okolicę, zwrócić uwagę na rzeczy, na obiekty, które codziennie mijają, ale często nie zwracają na nie uwagi. W

2018 r Biblioteka rozpoczęła realizację pilotażowego projektu dla trzylatków. Akcja ma zachęcić rodziców do odwiedzania biblioteki i codziennego czytania z dzieckiem.

Gmina dotychczas nie oferowała swoim mieszkańcom, w tym rodzinom z dziećmi, czy rodzinom wielodzietnym systemu ulg w ramach programów gminnych. Nie realizowano programów z zakresu polityki zdrowotnej mających na celu promocję i ochronę zdrowia swoich mieszkańców. Nie prowadziła działań na rzecz likwidacji barier we wszystkich sferach życia osób niepełnosprawnych.

2.3. Asystent rodziny

Problematyka związana z udzielaniem wielopoziomowej pomocy rodzinom, które przeżywają trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczej jest jednym z głównych celów organizacji zajmujących się rodziną. W ramach wsparcia może być udzielona pomoc w postaci przydzielenia asystenta rodziny. Asystent prowadzi pracę z rodziną w miejscu jej zamieszkania lub w miejscu przez nią wyznaczonym. W świetle obowiązujących przepisów, liczba rodzin, z którymi jeden asystent w tym samym czasie prowadzi pracę nie może przekroczyć 15. Czynności służbowe wykonuje w zadaniowym systemie pracy. Organizacja pracy asystenta rodziny gwarantuje elastyczność i dopasowanie do potrzeb wspieranych rodzin. Pozwala to na udzielenie pomocy zarówno w kontekście systemowego wsparcia, jak i w sytuacji kryzysowej.

Asystent rodziny podejmuje pracę z rodzinami naturalnymi przeżywającymi trudności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych oraz będącymi w trudnej sytuacji życiowej. Działania ujęte w planie pracy z rodziną mogą mieć cel naprawczy, podtrzymujący lub też profilaktyczny i edukacyjny oraz zmniejszać ryzyko odseparowania dziecka od rodziny. Praca z rodziną polega również na kontroli zabezpieczania potrzeb małoletnich, w przypadku zaniedbań ze strony opiekunów, ma za zadanie podjęcie działań interwencyjnych. Asystent pomaga w przezwyciężeniu trudności w funkcjonowaniu rodziny jako grupy i instytucji wychowawczej, jak również w rozwiązywaniu problemów poszczególnych jej członków. Prowadzi systematyczną pracę z rodzinami wieloproblemowymi, w których dzieci mają niezaspokojone potrzeby. Rodziny, których dzieci przebywają w pieczy zastępczej motywuje do zmiany sytuacji życiowej i stałego kontaktu z dziećmi, realizując tym samym założenia zawarte w planach pracy z rodziną. Celem współpracy jest w tym przypadku powrót małoletnich pod opiekę rodziców.

Działania asystenta polegają m.in. na:

- analizie sytuacji rodziny i środowiska rodzinnego oraz przyczyn kryzysu w rodzinie,
- pomocy w rozwiązywaniu ich problemów socjalnych poprzez dostarczanie informacji i kierowanie do odpowiednich instytucji,
- wzmacnianiu roli i funkcji rodziny uwzględniając w pracy z rodziną indywidualne potrzeby i oczekiwania rodziny, udzielanie wskazówek w zakresie właściwego pełnienia ról rodzicielskich, wskazując jednocześnie na funkcje rodziny,
- rozwijaniu umiejętności opiekuńczo-wychowawczych rodziny poprzez kształtowanie odpowiednich postaw rodzicielskich, wzmacnianie kompetencji rodzicielskich, budowanie odpowiednich relacji w rodzinie,
- podnoszeniu świadomości w zakresie planowania oraz funkcjonowania rodziny,
- udzielaniu pomocy w rozwiązywaniu problemów psychologicznych poprzez wskazywanie im placówek poradnictwa i wsparcia specjalistycznego,
- pomocy w integracji rodziny,
- przeciwdziałaniu marginalizacji i degradacji społecznej rodzin,

- motywowaniu rodziców do podnoszenia kwalifikacji zawodowych, motywowaniu do poszukiwania i podjęcia pracy,
- uświadamianie wartości pracy i znaczenia utrzymywania pracy zarobkowej przez członków rodzin,
- naukę prowadzenia gospodarstwa domowego, zarządzania budżetem,
- prowadzenie działań interwencyjnych i zaradczych w sytuacjach zagrożenia bezpieczeństwa dzieci i rodziny, m.in. poprzez informowanie policji oraz służb o zaistniałych zagrożeniach,
- dążeniu do reintegracji rodziny.

Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Boćkach zatrudnia 1 asystenta rodziny od lipca 2013 roku.

Tab. 17 Informacje z zakresu wsparcia rodzin przez asystenta rodziny w latach 2016 - 2018

Wyszczególnienie	2016	2017	2018
Liczba rodzin korzystających z usług asystenta rodziny ogółem, z tego:	12	12	11
- do 3 miesięcy	0	1	0
- od 3 do 12 miesięcy	1	0	0
- powyżej 1 roku	11	10	11
Przeciętny czas pracy asystenta z rodziną w miesiącach	30	37	49
Liczba rodzin, z którymi asystent zakończył pracę, w tym:	1	1	2
- ze względu na osiągnięcie celów	0	0	1
- ze względu na zaprzestanie współpracy przez rodzinę	1	0	0
- z innych powodów	0	1	1
Liczba dzieci w rodzinach objętych wsparciem asystenta rodziny	26	22	24

W 2016 i w 2017 r asystent obejmował wsparciem 12 rodzin, w roku 2018 – 11 rodzin. Zdecydowana większość rodzin współpracuje z asystentem rodziny. Jeśli plan pracy jest prawidłowo realizowany a w pracy widoczne są efekty oraz poprawa sytuacji rodziny, wówczas istnieje duże prawdopodobieństwo zakończenia pracy z asystentem. Praca z rodzinami jest procesem złożonym i długotrwałym. Efekty pracy z rodzinami w przeważającym stopniu zależą od aktywności rodzin, otwarcia na otrzymane wsparcie, chęć wprowadzenia w swoim życiu zmian. Objęcie rodziny wsparciem asystenta nie zawsze gwarantuje przywrócenie rodzinie zdolności do prawidłowego wypełniania funkcji opiekuńczo-wychowawczych.

Jak przedstawia powyższa tabela w 1 przypadku zakończono współpracę z asystentem ze względu na osiągnięcie celów, w kolejnym przypadku ze względu na brak współpracy. Inne powody to zmiana miejsca zamieszkania rodziny (zmiana miejsca zamieszkania związana ze zmianą gminy) oraz uzyskania pełnoletności przez dzieci w rodzinie.

W w/w okresie asystent rodziny nie koordynował poradnictwa skierowanego do kobiet w ciąży i rodzin oczekujących narodzin dzieci, ze szczególnym uwzględnieniem dzieci ze stwierdzonym w życiu

plodowym prawdopodobieństwem dysfunkcji rozwojowych oraz rodzin już wychowujących z obciążeniami rozwojowymi. Nie występowały potrzeby.

Rodziny mogą być także objęte wsparciem rodziny wspierającej, która przy pomocy asystenta rodziny może pomagać rodzinie w opiece i wychowaniu dziecka, prowadzeniu gospodarstwa domowego, kształtowaniu i wypełnianiu podstawowych ról społecznych. W 2018 r. nie pozyskano rodzin wspierających.

2.4. Praca socjalna w środowisku

W ramach działań podejmowanych w środowisku pracownicy socjalni wspierają rodziny przeżywające trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczej, w szczególności poprzez udzielanie informacji, wskazówek i pomocy w rozwiązywaniu problemów życiowych. Ponadto monitorują środowiska zagrożone trudnymi sytuacjami życiowymi, diagnozują problemy dziecka i rodziny, prowadzą działania profilaktyczne, udzielają informacji o instytucjach świadczących pomoc na rzecz rodziny, możliwościach i perspektywach poprawy stylu życia, jak również prowadzą współpracę z instytucjami zajmującymi się pomocą dziecku i rodzinie.

Podejmowane są działania ukierunkowane na budowanie więzi społecznych, właściwe wypełnianie funkcji opiekuńczych, zapobiegające umieszczaniu dzieci w systemie pieczy zastępczej. Działania mające na celu przywracanie i wzmacnianie zdolności opiekuńczo-wychowawczych w rodzinach naturalnych stanowią jeden z podstawowych kierunków rozwoju i doskonalenia funkcjonowania systemu wspierania rodziny. Pracownicy podejmują również działania interwencyjne w zakresie zapewnienia odpowiedniego wsparcia dzieciom i rodzinom w celu ograniczenia bądź wyeliminowania ewentualnych zachowań patologicznych i dysfunkcji, w sytuacjach zagrożenia bezpieczeństwa dzieci i rodzin. Prowadzona jest ścisła współpraca z instytucjami działającymi na rzecz rodzin.

Wspiera się rodziny poprzez udzielanie wsparcia w zaspokojeniu podstawowych potrzeb bytowych w formie finansowej, dożywiania dzieci na terenie placówek oświatowych, udzielaniu schronienia w sytuacjach kryzysowych.

W ramach działań profilaktycznych w oparciu o kampanię „Postaw na rodzinę” przez placówki oświatowe współpracujące z Gminną Komisją Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Boćkach organizowane są festyny rodzinne promujące wartości rodzinne, postawy prozdrowotne, budujące poczucie własnej wartości, wzmacniające więzi rodzinne, pokazujące rolę rodziny w społeczeństwie.

2.5. Piecza zastępcza

Umieszczanie dziecka w pieczy zastępczej winno następować po wyczerpaniu wszystkich gwarantowanych przepisami możliwości wsparcia rodziny. W przypadku niemożności zapewnienia dziecku opieki i wychowania przez rodziców, powiat organizuje pieczę zastępczą. System pieczy zastępczej to zespół osób, instytucji i działań mających na celu zapewnienia czasowej opieki i wychowania dzieciom w przypadkach niemożności sprawowania opieki i wychowania przez rodziców. Umieszczenie dziecka w pieczy zastępczej następuje na podstawie orzeczenia sądu z wyjątkiem sytuacji pilnych lub interwencyjnych o których mowa w art. 35 ust. 2, art. 58 ust. 1 pkt 2 i 3 oraz art. 103 ust. 2 pkt 2 i 3 ustawy.

Organizowanie pieczy zastępczej powinno mieć na względzie podmiotowość dziecka i rodziny oraz prawo dziecka do:

- wychowywania w rodzinie, a w razie konieczności wychowywania dziecka poza rodziną;
- opieki i wychowania w rodzinnych formach pieczy zastępczej, jeżeli jest to zgodne z dobrem dziecka;
- powrotu do rodziny;
- utrzymywania osobistych kontaktów z rodzicami, z wyjątkiem przypadków, w których sąd zakazał takich kontaktów;
- stabilnego środowiska wychowawczego;
- kształcenia, rozwoju uzdolnień, zainteresowań i przekonań oraz zabawy i wypoczynku;
- pomocy w przygotowaniu do samodzielnego życia;
- ochrony przed arbitralną lub bezprawną ingerencją w życie dziecka;
- informacji i wyrażania opinii w sprawach, które go dotyczą, odpowiednio do jego wieku i stopnia dojrzałości;
- ochrony przed poniżającym traktowaniem i karaniem;
- poszanowania tożsamości religijnej i kulturowej;
- dostępu do informacji dotyczącej jego pochodzenia.

Pieczą zastępczą może być realizowana w formach:

- 1) rodzinnej,
- 2) instytucjonalnej.

Organizatorem rodzinnej pieczy zastępczej jest wyznaczona przez starostę jednostka organizacyjna powiatu lub podmiot, któremu powiat zlecił realizację tego zadania.

Rodzinne formy pieczy zastępczej to:

- 1) rodziny zastępcze: spokrewnione, niezawodowe, zawodowe, w tym zawodowe pełniące funkcje pogotowia rodzinnego i zawodowe specjalistyczne;
- 2) rodzinne domy dziecka.

Instytucjonalna pieczę zastępcza jest sprawowana w formie:

- 1) placówki opiekuńczo-wychowawczej,
- 2) regionalnej placówki opiekuńczo-wychowawczej,
- 3) interwencyjnego ośrodka preadopcyjnego.

Zgodnie z założeniami ustawy pobyt dziecka w placówce opiekuńczo-wychowawczej powinien mieć charakter przejściowy, do czasu powrotu dziecka do rodziny naturalnej, przysposobienia lub umieszczenia w rodzinie zastępczej.

Tab. 18 Dane dotyczące dzieci przebywających w pieczy zastępczej

Wyszczególnienie	2016	2017	2018
Liczba dzieci przebywających w rodzinie zastępczej spokrewnionej	2	2	2
Liczba dzieci przebywających w rodzinie zastępczej niespokrewnionej	3	3	3
Liczba dzieci przebywających w placówkach opiekuńczo-wychowawczych	3	3	3

Źródło: Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Bielsku Podlaski, GOPS w Boćkach

W całym analizowanym okresie liczba dzieci przebywających w pieczy zastępczej jest niezmienna.

W 2018 roku troje dzieci przebywających w placówce opiekuńczo-wychowawczej powróciło do rodziny biologicznej.

Jednym z zadań nałożonych na samorząd gminny z zakresu pieczy zastępczej jest współfinansowanie kosztów pobytu dziecka w rodzinie zastępczej, rodzinnym domu dziecka, placówce opiekuńczo-wychowawczej, regionalnej placówce opiekuńczo – terapeutycznej lub interwencyjnym ośrodku preadopcyjnym. Wydatki te gmina ponosi w wysokości:

- 10% w pierwszym roku pobytu dziecka w pieczy zastępczej,
- 30% w drugim roku pobytu dziecka w pieczy zastępczej,
- 50% w trzecim roku i następnych latach pobytu dziecka w pieczy zastępczej.

Tab. 19 Struktura wydatków z przebywaniem dzieci w pieczy zastępczej

Nazwa	2016	2017	2018
Rodziny zastępcze	15.847	18.200	19.353
Placówki opiekuńczo-wychowawcze	8.219	44.005	11.802

Pomimo, że liczba dzieci przebywających w pieczy zastępczej w okresie objętym analizą nie ulega zmianie jednak koszty współfinansowania pobytu dzieci w rodzinach zastępczych wzrastają z każdym rokiem, wydatki w 2018 r wzrosły w stosunku do roku 2016 o 22%.

Diagnozowanie zasobów pozwala na wskazanie form pomocy niezbędnych dla rodzin znajdujących się w sytuacjach zagrożenia i kryzysu. Znajomość potencjału i dostępność usług daje możliwość formułowania celów i zadań, które mogą stanowić spójny system działania na rzecz rodzin przeżywających trudności w wypełnianiu swoich funkcji opiekuńczo wychowawczych.

3. ANALIZA SWOT w obszarze wsparcia rodziny

Analiza SWOT jest efektywną metodą identyfikacji słabych i mocnych stron oraz badania szans i zagrożeń jakie stoją przed polityką społeczną gminy.

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
• dobre rozpoznanie sytuacji rodzin wykazujących bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych • znajomość potrzeb świadczeniobiorców OPS • umiejętność diagnozowania i analizy problemów rodzin • doświadczona kadra pomocy społecznej i oświaty, działająca na rzecz rodziny • istnienie nieformalnego systemu kontroli społecznej • aktywna współpraca instytucji działających na rzecz rodziny • zabezpieczenie w budżecie gminy środków na realizację zadań z zakresu wspierania rodziny, w tym na zatrudnienie asystenta rodziny • otwartość na współpracę ze środowiskiem lokalnym	• ograniczona liczba miejsc pracy na rynku lokalnym • niskie dochody niezabezpieczające potrzeby rodziny i dzieci • wykluczenie przestrzenne rodzin • niskie kompetencje zawodowe osób wymagających wsparcia • niska świadomość roli rodziny oraz konieczności wspierania jej w działaniach • słabe przygotowanie do pełnienia ról w małżeństwie i w rodzinie oraz budowania więzi rodzinnych • niewydolność rodziców w procesie wychowawczym • niewystarczające przekazywanie pozytywnych wzorców ze strony rodziny (przekazywanych pokoleniowo) • niska aktywność zawodowa i społeczna mieszkańców • niewystarczająca infrastruktura instytucji w zakresie wsparcia rodziny • brak grup samopomocowych w gminach • brak form opieki nad dziećmi do lat 3 • nierówny dostęp do punktów przedszkolnych • wyuczona bezradność rodziców biologicznych • słabo rozwinięty system specjalistycznego poradnictwa rodzinnego • brak nawyków korzystania z rodzinnego poradnictwa specjalistycznego • brak organizacji pozarządowych działających w obszarze opieki nad dzieckiem i wsparcia rodziny • brak podmiotów ekonomii społecznej • zbyt ograniczone środki w budżecie gminy na wsparcie rodzin • nierówny dostęp do kultury, sportu, wypoczynku • słaba aktywność społeczna mieszkańców • brak liderów lokalnych
SZANSE	ZAGROŻENIA
• wprowadzanie systemowego wsparcia rodzin poprzez programy rządowe • prospołeczna polityka państwa • regulacje prawne bardziej przyjazne rodzinie • zmiana mentalności społecznej w kwestii postrzegania rodzin dysfunkcyjnych • otwartość na nowe rozwiązania	• spadek dzietności rodzin • negatywne prognozy demograficzne • zagrożenie wykluczeniem społecznym • preferowanie konsumpcyjnego stylu życia • złożoność problemów rodzin • zanik wartości i tradycji rodzinnych • uzależnienie świadczeniobiorców OPS od otrzymywanej pomocy i zjawisko tzw. „dziedziczenia biedy”

• wzrost jakości usług świadczonych przez podmioty realizujące zadania pomocy społecznej i wsparcia rodziny • wzmacnianie współpracy pomiędzy instytucjami wspierającymi rodzinę • możliwość zawierania partnerstw i lokalnych inicjatyw • możliwość wykorzystania w działaniach środków zewnętrznych, w tym z EFS • utrzymanie stanowiska pracy asystenta rodziny • organizacja cyklicznych wydarzeń promujących wartości rodzinne • wdrażanie działań prorodzinnych • promowanie budowania relacji rodzinnych lokalnie, w prasie • udzielania świadczeń w formie pracy socjalnej • zwiększenie aktywności gmin w pozyskiwaniu środków na realizację programów w zakresie wspierania rodziny • podwyższanie kwalifikacji zawodowych pracowników, w tym szkolenia z wykorzystaniem środków z EFS • niskie bezrobocie	• rozszerzanie się zjawisk destrukcyjnych tj. alkoholizm, przemoc w rodzinie, uzależnienia • brak perspektyw kształcenia adekwatnego do możliwości zatrudnienia • obniżanie się aspiracji życiowych • brak świadomości problemu i umiejętności szukania pomocy przez rodziny dysfunkcyjne • brak dostatecznych środków finansowych na walkę z problemami społecznymi • wypalenie zawodowe pracowników działających na rzecz rodziny • niestabilny system prawny w zakresie wspierania rodziny i pomocy społecznej • niewydolność systemu wymiaru sprawiedliwości

4. Rekomendacje

Stawiając jako priorytet kreowanie warunków sprzyjających dobremu funkcjonowaniu rodziny, należy podejmować aktywne działania promujące pozytywny wizerunek rodzin. Negatywne prognozy demograficzne oraz zagrożenie wykluczeniem społecznym części rodzin powinny skłaniać do podejmowania działań prewencyjnych zmierzających do łagodzenia skutków społecznych i ekonomicznych zachodzących procesów. Skuteczność tych działań w dużej mierze zależy od współpracy między różnymi jednostkami organizacyjnymi (jak: jednostki pomocy społecznej, edukacji, zdrowia, porządku publicznego).

Zmieniające się warunki życia i egalitaryzacja rodziny wymagają promowania dostosowanych do tych warunków wzorców funkcjonowania rodziny (wzorców pełnienia ról rodzinnych, czy podziału obowiązków) a także wartościowych wzorców spędzania czasu wolnego. Jest to jeden z elementów w systemie działań zapobiegających występowaniu zjawisk patologicznych w rodzinach oraz ich dysfunkcyjności.

Należy dążyć do zwiększenia oferty pomocy specjalistycznej i rozszerzyć współpracę z organizacjami, jednostkami świadczącymi poradnictwo rodzinne, prawne, w szczególności w zakresie prawa rodzinnego i opiekuńczego.

Ponieważ na terenie gminy nie funkcjonują placówki wsparcia dziennego, które powinny być dla dzieci atrakcyjnym miejscem spędzania czasu wolnego, należy dążyć do atrakcyjnego organizowania czasu wolnego dzieciom przez już funkcjonujące placówki. Należy promować działania placówek mające na celu wzrost poziomu ich usług, upowszechniać, a także promować oferty, których realizacja zapewnia organizowanie dzieciom czasu wolnego. Aby zapewnić jak najlepsze efekty w pracy z dziećmi, należy zwrócić uwagę na podnoszenie kwalifikacji przez osoby kierujące działaniami na rzecz dzieci. Należy także kłaść nacisk na dobór takich form i metod pracy, by dzięki nim, poprzez dziecko, móc pozytywnie oddziaływać również na pozostałych członków rodziny.

Dla podniesienia efektywności zabiegów na rzecz wspierania rodzin przeżywających trudności w sprawowaniu funkcji opiekuńczo-wychowawczej oraz wspieraniu kobiet w ciąży i rodzin oczekujących narodzin dzieci, ze szczególnym uwzględnieniem dzieci ze stwierdzonym w życiu płodowym prawdopodobieństwem dysfunkcji rozwojowych oraz rodzin już wychowujących dzieci z obciążeniami rozwojowymi należy dostosować do faktycznych potrzeb ofertę usług asystenta rodziny, w tym zapewnić środki w budżecie na ciągłość zatrudnienia asystenta i podnoszenia kwalifikacji zawodowych. Szansę na to dają szkolenia współfinansowane ze środków funduszy europejskich. Asystent uczestniczy w bezpłatnych szkoleniach (także przez platformę e-learningową) w ramach projektu „Bliżej rodziny – szkolenie dla kadr systemu wspierania rodziny i pieczy zastępczej”. Projekt jest współfinansowany ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego.

Systemowe wspieranie rodzin powinno mieć też na celu utrzymanie dostępnej dla wszystkich, którzy tego potrzebują, pomocy w postaci opieki instytucjonalnej nad dziećmi (żłobki, przedszkola), a także zwiększenie dostępności mieszkań socjalnych dla rodzin najuboższych lub doświadczających krytycznych sytuacji losowych.

5. Założenia programu

5.1. Adresaci

Niniejszy Program adresowany jest do rodzin z dziećmi przeżywających trudności w realizowaniu funkcji opiekuńczo-wychowawczych. Uzupełniający charakter będą miały działania powszechnie skierowane do rodzin lub ich członków, ze szczególnym uwzględnieniem dzieci i młodzieży. Mowa tu o ogólnodostępnych działaniach promujących wartości rodzinne i wspólne spędzanie czasu wolnego oraz o ofercie poradnictwa specjalistycznego. Część działań skierowana jest do specjalistów pracujących z rodzinami objętymi pomocą.

5.2. Realizatorzy i partnerzy

Realizatorami Gminnego Programu Wspierania Rodziny na lata 2019 – 2021 dla Gminy Boćki są instytucje zawodowo zajmujące się wspieraniem i pomocą rodzinom z Gminy Boćki przy współpracy partnerów lokalnych. Ich współdziałanie oraz profesjonalne podejście do problemów występujących w rodzinie umożliwia stworzenie spójnej i wielowymiarowej podstawy do zapewnienia bezpieczeństwa dzieciom w środowisku rodzinnym. Gminny Program Wspierania Rodziny na lata 2019 – 2021 będzie służył realizacji gminnej polityki rodzinnej.

5.3. Cele Programu i zadania

Większość celów i zadań ujętych w niniejszym Programie ma charakter stały, co uwarunkowane jest prawidłową realizacją zapisów ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej. Na podstawie diagnozy i analizy sprawozdań z realizacji poprzedniego Programu dokonano weryfikacji i modyfikacji zapisów w wybranych obszarach.

5.3.1. Cel główny

Celem głównym Programu jest rozwijanie systemu wsparcia dla rodzin sprzyjającego prawidłowemu funkcjonowaniu rodziny, ze szczególnym uwzględnieniem potrzeb rodzin przejawiających trudności w realizacji funkcji opiekuńczo-wychowawczych.

5.3.2. Cele operacyjne

1. Wsparcie rodzin z dziećmi w pełnieniu funkcji opiekuńczo-wychowawczych.
2. Zapewnienie bezpieczeństwa rodzinom – przeciwdziałanie marginalizacji i degradacji funkcji rodziny.
3. Wsparcie rodzin znajdujących się w sytuacji kryzysowej.
4. Wsparcie kadry zajmującej się pomocą na rzecz rodziny.

Cel operacyjny nr 1				
Wsparcie rodzin z dziećmi w pełnieniu funkcji opiekuńczo-wychowawczych				
Lp.	Działania	Realizatorzy	Wskaźniki	Przewidywane efekty
1.1.	Zapewnienie miejsc dla dzieci w żłobkach i przedszkolach	Urząd Gminy, placówki oświatowe	Liczba miejsc w placówkach. Liczba dzieci w placówkach.	Wzrost liczby zaopiekowanych dzieci w wieku przedszkolnym.
1.2.	Organizowanie festynów, inicjatyw sportowo-rekreacyjnych, pikników rodzinnych, imprez okolicznościowych	placówki oświatowe, Urząd Gminy, Gminny Ośrodek Kultury, Gminna Biblioteka Publiczna, Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, kluby sportowe, organizacje pozarządowe	Liczba zorganizowanych przedsięwzięć. Liczba rodzin uczestniczących w inicjatywach. Liczba uczestników.	Integracja rodzin - umacnianie więzi rodzinnych, promowanie wartości rodzinnych, pokazanie roli rodziny w społeczeństwie. Poprawa stylu życia. Zmiana modelu funkcjonowania rodziny.
1.3.	Promowanie i wspieranie działań na rzecz wyrównywania szans edukacyjnych dzieci i młodzieży.	Urząd Gminy, placówki oświatowe	Liczba zrealizowanych form wsparcia. Liczba dzieci i młodzieży objętych wsparciem.	Rozwiązywanie problemów wychowawczych. Wspomaganie rozwoju dzieci i młodzieży. Wzrost liczby dzieci biorących czynny udział w zajęciach.
1.4.	Organizowanie oraz współfinansowanie wypoczynku dla dzieci i młodzieży	Gminny Ośrodek Kultury, Gminna Biblioteka Publiczna, placówki oświatowe, Urząd Gminy, Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych	Liczba zorganizowanych form wypoczynku. Liczba dzieci korzystających z wypoczynku.	Stworzenie warunków do aktywnego wypoczynku, nabycie umiejętności spędzania czasu wolnego. Pomoc dzieciom z rodzin dotkniętych problemem uzależnienia, przemocy w rodzinie. Nauka alternatywnych sposobów spędzania czasu.
1.5.	Rozwój oferty ogólnodostępnych zajęć pozalekcyjnych i pozaszkolnych dla dzieci i młodzieży.	placówki oświatowe, Gminny Ośrodek Kultury, Gminna Biblioteka Publiczna, Urząd Gminy	Liczba dzieci korzystających z zajęć pozalekcyjnych i pozaszkolnych	Efektywne spędzanie czasu wolnego. Wzrost czytelnictwa. Poprawa stylu życia. Poprawa kondycji fizycznej.
1.6.	Organizacja warsztatów, konkursów tematycznych, przeglądów artystycznych, zajęć tematycznych	placówki oświatowe, Urząd Gminy, Gminny Ośrodek Kultury, Gminna	Liczba organizowanych przedsięwzięć.	Poszerzenie wiedzy oraz zainteresowań dzieci i młodzieży oraz

		<i>Biblioteka Publiczna, Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych</i>	<i>Liczba uczestników.</i>	<i>zagospodarowanie czasu wolnego.</i>
1.7.	<i>Utworzenie placówek wsparcia dziennego, obejmujących dzieci wychowaniem i opieką.</i>	<i>Urząd Gminy</i>	<i>Liczba utworzonych placówek. Liczba dzieci objętych wsparciem.</i>	<i>Pomoc dzieciom z rodzin dotkniętych problemami uzależnienia, przemocą, bezradnością. Wzrost zainteresowania alternatywnymi sposobami spędzania czasu oraz korygowanie zachowania niezgodnego z normami społecznymi.</i>
1.8.	<i>Promowanie działań na rzecz rodzin. Realizacja programów rządowych.</i>	<i>Urząd Gminy, Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej, Gminny Ośrodek Kultury, placówki oświatowe, Gminna Biblioteka Publiczna, kluby sportowe</i>	<i>Liczba osób/rodzin korzystających z programów</i>	<i>Promowanie zdrowia i kultury fizycznej. Promowanie kultury. Poprawa stylu życia. Integracja rodzin – umocnienie więzi rodzinnych. Zwiększenie dostępu do form aktywnego spędzania czasu. Zapobieganie marginalizacji społecznej. Poprawa wizerunku rodzin. Wsparcie rodziców w wypełnianiu funkcji opiekunczo- wychowawczej.</i>

Cel operacyjny nr 2 Zapewnienie bezpieczeństwa rodzinom – przeciwdziałanie marginalizacji i degradacji funkcji rodziny				
Lp.	Działania	Realizatorzy	Wskaźniki	Przewidywane efekty
2.1	<i>Udzielanie rodzinom z dziećmi będącymi w trudnej sytuacji pomocy w formie świadczeń rodzinnych, alimentacyjnych</i>	<i>Urząd Gminy</i>	<i>Liczba rodzin korzystających ze świadczeń. Liczba wyplaconych świadczeń.</i>	<i>Poprawa jakości życia rodzin.</i>
2.2.	<i>Zapewnienie dzieciom i młodzieży pomocy w formie gorącego posiłku.</i>	<i>Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej</i>	<i>Liczba dzieci objętych dożywianiem. Liczba placówek.</i>	<i>Zmniejszenie problemu niedożywienia wśród dzieci i młodzieży. Profilaktyka zdrowego trybu życia. Wdrożenie prawidłowych nawyków żywieniowych.</i>
2.3.	<i>Udzielanie dzieciom i młodzieży stypendium.</i>	<i>Urząd Gminy, placówki oświatowe</i>	<i>Liczba osób objętych wsparciem. Liczba wyplaconych stypendiów.</i>	<i>Pomoc materialna. Nobilitacja uczniów.</i>

2.4.	<i>Udzielanie świadczeń w ramach programu 500⁺</i>	<i>Urząd Gminy</i>	<i>Liczba osób objętych wsparciem. Kwota udzielonych świadczeń.</i>	<i>Pokrycie wydatków związanych z wychowywaniem i opieką nad dzieckiem. Zaspokojenie potrzeb życiowych. Poprawa standardu życia rodzin.</i>
2.5.	<i>Pomoc w zaopatrzeniu dzieci i młodzieży w podręczniki i artykuły szkolne.</i>	<i>Urząd Gminy, Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej</i>	<i>Liczba osób objętych wsparciem.</i>	<i>Pomoc materialna dla rodzin. Zaspokojenie potrzeb edukacyjnych dzieci i młodzieży.</i>
2.6.	<i>Świadczenie pomocy finansowej i rzeczowej rodzinom znajdującym się w trudnej sytuacji materialnej.</i>	<i>Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej</i>	<i>Liczba rodzin z dziećmi objętych wsparciem.</i>	<i>Poprawa sytuacji materialnej rodzin.</i>
2.7.	<i>Realizacja programów dla rodzin wielodzietnych</i>	<i>Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej</i>	<i>Liczba rodzin z dziećmi objętych wsparciem.</i>	<i>Poprawa sytuacji materialnej rodzin.</i>
2.8.	<i>Pomoc w formie usług opiekuńczych i specjalistycznych usług opiekuńczych dla rodzin z dziećmi.</i>	<i>Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej</i>	<i>Liczba rodzin objętych wsparciem. Liczba dzieci objętych wsparciem.</i>	<i>Zwiększenie dostępu do usług.</i>
2.9.	<i>Zapewnienie poradnictwa rodzinnego, socjalnego, prawnego, psychologicznego, pedagogicznego, w zakresie terapii uzależnień, dla rodzin przeżywających trudności opiekuńczo-wychowawcze.</i>	<i>Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej, placówki oświatowe, sąd, policja, organizacje pozarządowe, Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych,</i>	<i>Liczba osób korzystających z poradnictwa. Liczba udzielonych porad. Liczba podmiotów udzielających wsparcia.</i>	<i>Poprawa funkcjonowania rodzin i osób korzystających z wsparcia. Skrócenie czasu oczekiwania na bezpłatną pomoc. Poprawa relacji między członkami rodziny.</i>
2.10.	<i>Rozwijanie działań wspierających i edukacyjnych skierowanych do rodziców biologicznych mających na celu powrót dzieci pod opiekę rodziców, budowanie więzi pomiędzy dziećmi i rodzicami.</i>	<i>Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej</i>	<i>Liczba rodziców biologicznych korzystających z wsparcia asystenta rodziny. Liczba dzieci powracających do rodziny biologicznej.</i>	<i>Reintegracja rodzin.</i>

Cel operacyjny nr 3				
Wsparcie rodzin znajdujących się w sytuacji kryzysowej				
Lp.	Działania	Realizatorzy	Wskaźniki	Przewidywane efekty
3.1.	<i>Zapewnienie rodzinom przeżywającym trudności opiekuńczo-wychowawcze wsparcia asystenta rodziny.</i>	<i>Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej</i>	<i>Liczba rodzin z dziećmi objętych wsparciem asystenta rodziny. Liczba asystentów rodziny.</i>	<i>Zapobieganie powstawaniu sytuacji kryzysowej przez wczesne reagowanie.</i>
3.2	<i>Udzielenie wsparcia finansowego i rzeczowego rodzinom</i>	<i>Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej</i>	<i>Liczba rodzin z dziećmi objętych wsparciem.</i>	<i>Poprawa funkcjonowania</i>

	<i>objętym wsparciem asystenta.</i>		<i>Liczba wypłacanych świadczeń.</i>	<i>rodziny w sferze socjalno-bytowej.</i>
3.3	<i>Świadczenie pracy socjalnej rodzinom.</i>	<i>Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej</i>	<i>Liczba rodzin z dziećmi objętych wsparciem.</i>	<i>Zapobieganie powstawaniu sytuacji kryzysowej przez wczesne reagowanie.</i>
3.4.	<i>Analiza sytuacji rodzin zagrożonych kryzysem.</i>	<i>Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej</i>	<i>Liczba wpływających Niebieskich Kart. Liczba grup roboczych. Liczba rodzin objętych procedurą Niebieskie Karty.</i>	<i>Objęcie wsparciem rodzin dotkniętych przemocą.</i>
3.5.	<i>Wsparcie rodzin poprzez działania rodzin wspierających</i>	<i>Urząd Gminy, Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej</i>	<i>Liczba rodzin wspierających. Liczba rodzin objętych wsparciem rodzin wspierających.</i>	<i>Pomoc w opiece i wychowaniu.</i>
3.6.	<i>Wsparcie rodzin poprzez udział w spotkaniach służących wymianie doświadczeń, w grupach wsparcia, grupach samopomocowych</i>	<i>Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej</i>	<i>Liczba rodzin uczestniczących. Liczba grup wsparcia/samopomocowych</i>	<i>Zapobieganie izolacji. Wymiana doświadczeń.</i>
3.7.	<i>Wsparcie dzieci w placówkach wsparcia dziennego</i>	<i>Urząd Gminy, Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej</i>	<i>Liczba funkcjonujących placówek. Liczba dzieci objętych wsparciem</i>	<i>Pomoc rodzinom w opiece i wychowaniu.</i>
3.8.	<i>Monitorowanie sytuacji rodzin przeżywających trudności opiekuńczo-wychowawcze</i>	<i>Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej</i>	<i>Liczba monitorowanych rodzin.</i>	<i>Reagowanie na problemy pojawiające się w rodzinach.</i>
3.9.	<i>Motywowanie członków rodzin do podejmowania działań na rzecz niwelowania własnych dysfunkcji, np. do podjęcia leczenia przez osoby uzależnione, terapii dla ofiar i sprawców przemocy, udziału w programie korekcyjno-edukacyjnym.</i>	<i>Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej, Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, Zespół Interdyscyplinarny</i>	<i>Ilość przeprowadzonych rozmów z osobami podejrzanymi o stosowanie przemocy, o nadużywanie alkoholu.</i>	<i>Podjęcie leczenia odwykowego w placówkach. Podjęcie terapii dla ofiar i sprawców przemocy. Udział w programach korekcyjno-edukacyjnych dla osób przejawiających zachowania agresywne. Poprawa funkcjonowania rodzin.</i>
3.10.	<i>Współfinansowanie pobytu dzieci w pieczy zastępczej.</i>	<i>Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej</i>	<i>Liczba dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej. Kwota wydatków na pieczę zastępczą.</i>	<i>Zapewnienie bezpiecznych warunków do rozwoju dzieci i młodzieży umieszczonych w pieczy zastępczej.</i>

Cel operacyjny nr 4 Wsparcie kadry zajmującej się pomocą na rzecz rodziny				
Lp.	Działania	Realizatorzy	Wskaźniki	Przewidywane efekty
4.1.	Szkolenie kadry pomagającej rodzinom	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej, Urząd Gminy, Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, placówki oświatowe,	Liczba szkoleń. Liczba uczestników.	Wzrost kompetencji pracujących w obszarze wspierania rodziny.
4.2.	Wspieranie osób pomagającym rodzinom poprzez podnoszenie kwalifikacji w zakresie pracy z rodziną oraz udział w superwizjach zewnętrznych i grupach ewaluacyjnych	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej	Liczba superwizji. Liczba uczestników.	Wzrost poczucia efektywności pracy osób pomagających.

Czas realizacji celów: działalność ciągła

6. Źródła finansowania

Zadania Gminnego Programu Wspierania Rodziny na lata 2019-2021 dla Gminy Boćki finansowane będą z następujących źródeł:

- ✓ środki finansowe z budżetu samorządu,
- ✓ środki finansowe z funduszy zewnętrznych, w tym rządowych, pozarządowych, programów celowych i funduszy unijnych.

7. Monitoring i ewaluacja Programu

Monitoring realizacji Gminnego Programu Wspierania Rodziny na lata 2019-2021 w Gminie Boćki będzie opierał się przede wszystkim na gromadzeniu i analizowaniu danych będących w posiadaniu Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Boćkach, jako koordynatora Programu i jednocześnie instytucji wiodącej przy jego realizacji. Dodatkowo pozyskiwane będą informacje od innych instytucji i podmiotów w zakresie wskazanym w Programie, co umożliwi wgląd w zakres podejmowanych działań, ich analizę oraz ocenę skuteczności. Analiza i ocena zebranych informacji pozwoli na planowanie dalszych działań oraz doskonalenie działań dotychczas ustalonych. Działania wyznaczone do realizacji będą obszarami podlegającymi monitorowaniu. Rezultatem monitoringu będą sprawozdania roczne przygotowywane przez Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Boćkach. Zgodnie z art. 179 ustawy o wspieraniu rodziny i pieczy zastępczej w terminie do dnia 31 marca każdego roku Wójt Gminy Boćki składa Radzie Gminy roczne sprawozdanie z realizacji zadań z zakresu wspierania rodziny oraz przedstawia potrzeby związane z ich realizacją.

Program jest dokumentem otwartym i długofalowym. Będzie podlegał ewaluacji w zależności od występujących potrzeb rozpoznawanych i ustalanych przez podmioty zajmujące się sprawami rodziny. Ewaluacja Programu posłuży sprawdzeniu, czy w wyniku podejmowanych działań w ramach wdrażania Programu uzyskano przewidywane rezultaty oraz czy rezultaty przełożyły się na osiągnięcie założonych celów. Na zakończenie wdrażania Programu zostanie przeprowadzona ewaluacja końcowa.

Podsumowanie

Gminny Program Wspierania Rodziny zakłada tworzenie optymalnych warunków dla poprawy jakości życia rodzin z Gminy Boćki, a w szczególności dzieci.

Wspieranie rodzin będzie miało charakter profilaktyczny, ochronny, a rodzinie w pierwszej kolejności zostaną stworzone możliwości samodzielnego zmierzenia się ze swoimi problemami przy wykorzystaniu własnych umiejętności. Niezbędne do tego jest systematyczne podnoszenie świadomości społecznej w zakresie przyczyn i skutków dysfunkcji oraz promowanie rodzinnego stylu życia. Powyższe działania zwiększają szansę rodziny na prawidłowe funkcjonowanie w środowisku oraz wykorzystanie własnej aktywności i wewnętrznego potencjału w celu zdobywania nowych umiejętności.

Wsparcie instytucjonalne będzie zapewnione w sytuacji, gdy rodzina będzie musiała zmierzyć się z problemami, których nie jest w stanie samodzielnie rozwiązać.

Zadania wynikające z powyższego Programu realizowane będą zgodnie z zasadą pomocniczości i z uwzględnieniem podmiotowości dzieci i rodziny.